

Πώς εκφράζεται το κατ' εικόνα στον άνθρωπο;

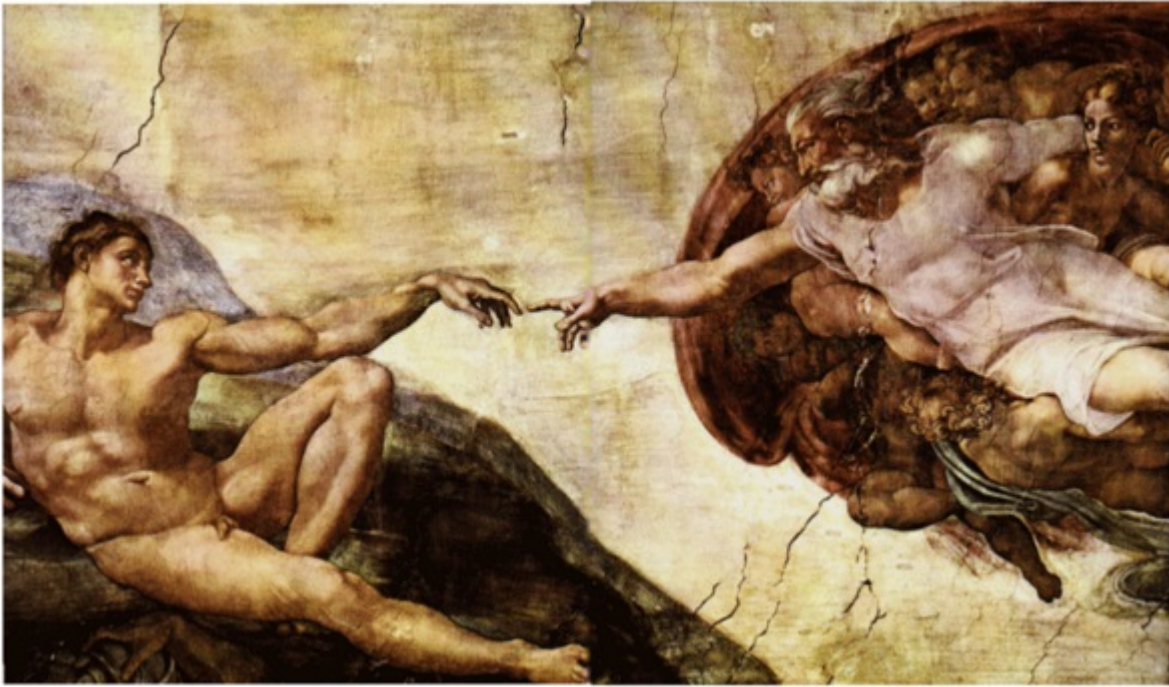
Ορθοδοξία / Βιοηθική

Νίκη Νικολάου, Θεολόγος

Η μελέτη της κας Νίκης Νικολάου για τη θεολογική ανθρωπολογία και τη Βιοηθική (προηγούμενη δημοσίευση: www.remptousia.gr/?p=79812) ολοκλήρωσε τη θεώρηση της υπόστασης του ανθρώπινου εμβρύου, και εισέρχεται στη μελέτη της κατ' εικόνα Θεού δημιουργίας του ανθρώπου και το ρόλο του Αγίου Πνεύματος σ' αυτήν.

Υπό το πρίσμα της ευχαριστίας, ο άνθρωπος παύει να είναι άτομο και νοείται ως πρόσωπο[56]. Το πρόσωπο αποτελεί την υπόσταση του σώματος, δίνει υπόσταση στη βιοψυχική φύση του ανθρώπου[57]. Έτσι, κάνουμε λόγο για την προσωποκεντρική, την χριστοειδή ανθρωπολογία. Το πρόσωπο στοιχειοθετεί την εσχατολογική κλήση και την εν μυστηρίω υπόσταση της κάθε ανθρώπινης ύπαρξης στην Ιστορία[58]. Άρα, το έμβρυο είναι χάριτι-εσχατολογικά προσωπική ταυτότητα και υπόσταση. Το έμβρυο επειδή είναι αυτό που θα γίνει, δηλαδή άνθρωπος, θα αναστηθεί κατά την ημέρα της Κρίσεως[59].

Στηριζόμενοι στην ευχαριστιακή θεώρηση του εμβρύου, παρατηρούμε ότι η προσωπολογία του ανθρώπου δεν είναι ποιότητα ουσίας (είτε ψυχή είτε γενετικό υλικό), ούτε όπως προστάζει η ουσιοκρατική θεώρηση, ούτε και χρονική όπως προστάζει η υπαρξιοκρατική θεώρηση, αλλά εσχατολογική. Επομένως, το τεράστιο ζήτημα της άμβλωσης, πρέπει να το κρίνουμε πάνω στην εσχατολογική-ευχαριστιακή βάση, γιατί ο κάθε νέος άνθρωπος που προτίθεται να έρθει στην παρούσα ζωή είναι μέρος του δημιουργικού και εσχατολογικού έργου του Τριαδικού Θεού.

1.1. Η έννοια της κατ' εικόνα Θεού δημιουργίας του ανθρώπου

Ο άνθρωπος πλάστηκε από τον Θεό, με πολύ διαφορετικό τρόπο από τα υπόλοιπα δημιουργήματα: πλάστηκε κατ' εικόνα Του. Ο Θεός προσφέρει την εικόνα της δικής του ύπαρξης[60] στον άνθρωπο. Η σημασία που καταλαμβάνει η έννοια της κατ' εικόνα δημιουργίας του ανθρώπου στη χριστιανική ανθρωπολογία, είναι τεράστια διότι αποτελεί την αφετηρία και τη βάση της. Η μοναδική απεικόνιση του Τριαδικού Θεού στον κτιστό κόσμο, εντοπίζεται και αποκαλύπτεται στον άνθρωπο. Πρόκειται για ένα δώρο, το οποίο έχει αναφορά σε ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Η λέξη *εικόνα*, παρουσιάστηκε στη διήγηση της Γένεσης για τη δημιουργία του ανθρώπου και η έννοιά της αναπτύχθηκε από τους Πατέρες και τη χριστιανική θεολογία μέσα στην ιστορία. Οι Πατέρες υποστηρίζουν πως η εικόνα υπάρχει στον άνθρωπο από τη στιγμή της συλλήψεώς του. Αποτελεί αρχικό και ουσιώδες στοιχείο της ανθρώπινης φύσης, δεν υπόκειται σε απώλεια και κληροδοτείται από

τους πρωτόπλαστους στους δίκαιους και αμαρτωλούς απογόνους τους ανεξαιρέτως, χωρίς να υπάρχει η παραμικρή πιθανότητα να εξαλειφθεί.

Πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη άποψη για το ποιο είναι το σημείο το οποίο προσδιορίζει την εικόνα. Σύμφωνα με ορισμένους Πατέρες της Εκκλησίας, αναφέρεται σε όλη τη ψυχοσωματική σύνθεση του ανθρώπου. Σύμφωνα με άλλους, η κατ' εικόνα Θεού δημιουργία του ανθρώπου δεν αναφέρεται στην ανθρώπινη υλική υπόσταση, γιατί ο Θεός είναι πνεύμα και δεν έχει μορφή, αλλά μόνο ουσία και σαφώς θα γινόμασταν αιρετικοί αν δίναμε μορφή στον Θεό, αλλά αναφέρεται στο πνευματικό μέρος του ανθρώπου, με άλλα λόγια στην ψυχή. Κατά τον Γρηγόριο τον Θεολόγο, η εικόνα του Θεού «εντοπίζεται κυρίως στο νου του ανθρώπου»[61].

Το επόμενο ερώτημα που τίθεται, είναι το πως εκφράζεται το κατ' εικόνα στον άνθρωπο. Υπάρχουν τρία στοιχεία. Το πρώτο είναι το κοινωνικό: ο Θεός προχώρησε στη δημιουργία της Εύας, επειδή ο άνθρωπος δεν είναι καλό να είναι μόνος. Το επόμενο στοιχείο είναι το δημιουργικό, το οποίο εκφράζεται με την εντολή του Θεού «*αύξάνεσθε και πληθύνεσθε*»[62], κατά την οποία ο Αδάμ γεννά το Σηθ κατ' εικόνα του, ο Σηθ γεννά τον Ενώθ κατ' εικόνα του, γεγονότα που συνεχίζονται μέχρι σήμερα, αποδεικνύοντας πως η εικόνα έχει διαδοχή. Το τρίτο και τελευταίο στοιχείο είναι το αρχικό, το οποίο νοείται ως η κυριαρχία του ανθρώπου επί της υλικής φύσης, αλλά και επί της υλικής φύσης του ίδιου του εαυτού του.

Ως αυθεντικός θεολόγος της Εκκλησίας, ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, διαβεβαιώνει ότι το κατ' εικόνα είναι το σπουδαιότερο στοιχείο της ανθρώπινης φύσης • είναι η προίκα του ανθρώπου να δει, να μιμηθεί και να μοιάσει στον Θεό. Η εικόνα Θεού, καθίσταται ο πιο ισχυρός κρίκος μεταξύ κτιστού και ακτίστου και θεμέλιο της χριστιανικής ανθρωπολογίας, αφού σε αυτήν οφείλεται η φυσική φορά του ανθρώπου προς τον Θεό. Συνεπώς, η έννοια της εικόνας, διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση της περί θεώσεως διδασκαλίας των Πατέρων της Εκκλησίας, ενώ ταυτόχρονα συνδέεται στενά και με την Χριστολογία.

Κατά τη Μεταμόρφωση του Χριστού στο όρος Θαβώρ, ο Χριστός έδειξε στους ανθρώπους το αρχέτυπο κάλλος της εικόνας τους. Δηλαδή, επειδή ο άνθρωπος πλάστηκε κατ' εικόνα του Λόγου, ο Χριστός καθίσταται αρχέτυπο του ανθρώπου και έτσι η δημιουργία μέσα από τον άνθρωπο καθίσταται εικόνα του Σώματος του Χριστού. Το αρχέτυπο και η εικόνα, αποκτούν οντολογική σχέση. Επιπρόσθετα, η σχέση τους είναι και εσχατολογική. Με το θάνατο, ο άνθρωπος θα επιστρέψει στην ουράνια πατρίδα του όπου θα ενωθεί με το πρότυπό του. Η εικόνα αποτελεί μια οντολογική κατηγορία και περιγράφει ένα τρόπο ύπαρξης των όντων με

χριστολογικό και εσχατολογικό θεμέλιο, ενώ ταυτόχρονα παραπέμπει στο έξω από τον εαυτό της.

1.2. Ο ρόλος του Αγίου Πνεύματος

Ο άνθρωπος δεν νοείται ως εικόνα Θεού, δίχως το Άγιο Πνεύμα. Ως ένα εκ των προσώπων της Αγίας Τριάδας, το Άγιο Πνεύμα συνεργεί στη γέννηση κάθε ανθρώπου. «Μαζί με τον Πατέρα και τον Υιόν δίδει στην μητρική γαστέρα το υλικό που προσλαμβάνει από τον πατέρα και την μητέρα, και το συλληφθέν έμβρυο είναι σαρξ, χουρς... Σε αυτόν τον χουρ οι γονείς δίνουν όλα τα ιδιώματα και χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, δίνουν τον εαυτό τους, την εικόνα της σαρκός τους»[63]. Όταν ο Θεός δημιούργησε τον άνθρωπο, πρώτα έφτιαξε τον χουρ και έπειτα ενεφύσησε το Άγιο Πνεύμα.

Συγκεκριμένα στο βιβλίο της Γενέσεως αναφέρονται τα εξής: «καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χουρ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»[64]. Η έκφραση «χουρ ἀπὸ τῆς γῆς», δείχνει ότι ο άνθρωπος υπήρξε το πρώτο τμήμα της κτίσεως[65]. Επίσης, δείχνει το στενό σύνδεσμο που έχει ο άνθρωπος με τη γη και τον Θεό. Με τη γη γιατί το σώμα του είναι φτιαγμένο από χώμα και με τον Θεό γιατί η ψυχή του είναι πνευματική. «*Η κτίση απέκτησε μορφή και δομή κατ' εικόνα Θεού, η ζωή έγινε πάνω στη γη ενσυνείδητη, ελεύθερη και προσωπική*»[66].

[Συνεχίζεται]

[56] Ιωάννης Δ. Ζηζιούλας, *Η κτίση ως Ευχαριστία. Θεολογική προσέγγιση στο πρόβλημα της Οικολογίας*, ό.π., σ. 29

[57] Κωνσταντίνος Αγόρας, *Δόγμα, Πνευματικότητα και Ήθος της Ορθοδοξίας*, ό.π., σ. 351

[58] Στο ίδιο, σ. 344

[59] Αθανάσιος Μυτιληναίος, Αποσπάσματα από ομιλίες του για την έκτρωση, (<http://www.impantokratoros.gr/p-athanasios-ektrosh.el.aspx>), ημερομηνία ανάκτησης 30/01/2013

[60] Σταύρος Γιαγκάζογλου, *Κοινωνία θεώσεως*, (Αθήνα: Δόμος, 2001), σ. 57

[61] Στο ίδιο, σ. 69

[62] Γέν. 1,22

[63] Αρχιμ. Αιμιλιανού Σιμωνοπετρίτου, *Λόγος περί νήψεως*, ό.π., σ. 4-5

[64] Γέν. 2,7

[65] Παναγιώτης Νέλλας, *Ζώνον Θεούμενον, Προοπτικές για μια Ορθόδοξη κατανόηση του ανθρώπου*, (Αθήνα: Εποπτεία, 1979), σ. 31

[66] Στο ίδιο, σ. 32

<http://bitly.com/1EQuTeO>